

KAPITTEL 4

Hverdagslivet i avdelingene

Metodekapittelet belyser på hvilken måte samhandlingsdataene ble innhentet på. Dette kapittelet viser det empiriske materialet som danner bakgrunnen for å diskutere hva slags fellesskap det kan være snakk om blant beboerne.

Før jeg presenterer avdelingene for personer med demens på Hagen og Utsikten sykehjem, vil jeg her kort nevne hva en slik avdeling innebærer. En avdeling spesielt tilrettelagt for personer med demens er en spesialavdeling, også kalt en skjermet enhet, som har et spesielt designet fysisk miljø som er avsondret fra resten av sykehjemmet. Opprettelsen av slike avdelinger ble utviklet i midten av 1980-tallet (Røsvik, 2014). Ved å lage egne mindre enheter vil dette gi personer med demens mer oversiktlige miljøer, noe som kan avhjelpe mestringsveien og dermed symptomer og sykdomsutviklingen (Gjora & Michelet, 2018).

En skjermet avdeling har ingen standardiserte kriterier, men har noen kjennetegn ut over at de som bor der har en demensdiagnose. I en skjermet avdeling skal det være færre antall beboere per enhet enn i en vanlig

sykehjemsavdeling. Hvor mange beboere i hver enhet varierer. Noen har 4–6 beboere, andre kan ha 7–8 per enhet, noe som ser ut til å være det vanligste i dag (Gjørva & Michelet, 2018). Videre skal det også være et aktivitetsprogram for beboerne og et opplæringsprogram for personalet (Røsvik, 2014). Med dette som bakgrunn, vil jeg plassere de to sykehjemmene som presenteres i boken inn i en kontekstuell bygningsutvikling som kan sies å ha påvirket avdelingens utforming til det de var under feltarbeidsperioden.

Hagen sykehjem og Utsikten sykehjem ligger i samme by og ble bygd i samme tidsperiode, helt i slutten av 60-tallet og begynnelsen på 70-tallet. I denne perioden skulle det ikke lenger bygges alders- og pleiehjem for oppbevaring av gamle, men sykehjem hvor gamle også skulle behandles. Derfor bar institusjonene på denne tiden mer preg av sykehus enn av bolig i sin utforming. Da begge sykehjemmene ble renoverert og bygd om på begynnelsen av 2000-tallet, var det ut fra en rådende ideologi om at sykehjem ikke lenger bare skal være behandling, men også et sted å bo sine siste leveår (Hauge, 2004). For å få institusjonene mer hjemlige med mulighet for mer privatliv, ble det et mål å bygge enerom til alle (Høyland et al., 2015). En avdeling på hvert sykehjem ble også utformet som en skjermet avdeling. Selv om en skjermet avdeling kjenetegnes ved at de skal ha små enheter, er det slingringsmonn i forhold til eksakt antall beboere, som nevnt ovenfor. Dette har også å gjøre med at en større avdeling kan deles inn i to mindre enheter (Høyland et al., 2015; Røsvik, 2014).

Både Hagen og Utsikten har laget to boenheter i hver av avdelingene. Begge sykehjemmene kan sies å ha hatt en noenlunde lik utvikling i bygningsmassen, men selve bygningsplanen er forskjellig. Som tidligere nevnt skiller de skjermede avdelingene på Hagen og Utsikten seg ut fra hvor i bygget de er plassert og antall beboere. På Hagen sykehjem ligger denne avdelingen i første etasje, mens på Utsikten sykehjem er den skjermede avdelingen lagt til øverste etasje.

Hagen hadde 13 beboere, hvor det bodde syv kvinner på Lilla enhet og to menn og fire kvinner på Gul enhet ved feltarbeidets start. Utsikten sykehjem hadde sytten mennesker i avdelingen, fordelt på ni kvinner på Grønn enhet og fem kvinner og tre menn på Blå enhet.

Oppbyggingen av dette kapittelet vil være å presentere hver avdeling og enhet for seg. Jeg vil først gi en kort beskrivelse av Hagens avdeling og organisering, før jeg presenterer Lilla boenhet og hvem som bor der og deres hverdagsliv, for så å presentere Gul boenhet. Deretter vil Utsiktens skjermede avdeling bli beskrevet med sin organisering, og så kort introdusere beboere og videre deres hverdagsliv inne på Grønn boenhet og til sist Blå boenhet.

For å trekke et skråblikk tilbake til Lefebvres (1991/2011) teori om rom som kort beskrevet i innledningskapittelet, har jeg nå ovenfor vist til sykehjemmene som romlig «praksis» (*spatial practice*) som viser ideologien for sykehjemmenes tilblivelse og dagens tilstedeværelse. Bildene knyttet til overskriften i dette kapittelet sier noe om Lefebvres andre nivå, «rommets representasjoner» (*representations of space*). Avdelingene er fysiske steder som er utformet gjennom ideologiens tenkning og som kler rommene med materialitet. Dette kommer videre frem i beskrivelsene og billedgalleriene av enhetene nedenfor, noe som skal gi et visuelt inntrykk av avdelingene før det fylles av «det levde rommet» med samhandling, rytme og energi fra beboerne selv.

Avdeling Hagen

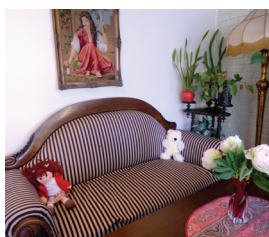
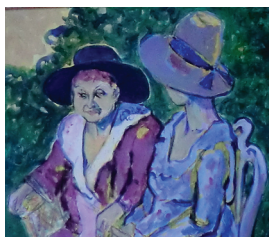
Avdelingen ligger innerst i første etasje bakenfor ekspedisjonen og fellesområder som kantine, stue, frisør, erindringsrom/aktivitetsrom og kontorer. Før man kommer inn til selve avdelingen, ligger kontoret til avdelingslederen på høyre side. Ved siden av er det et rom som benyttes til ulike formål, som møter, skrivearbeid og som pauserom. Omtrent tvers ovenfor avdelingslederens kontor har avdelingen sitt medisinrom.

Den arkitektoniske utformingen av avdelingen er en vinkel hvor inngangsdørene er plassert i selve vinkelen, slik at hver enhet har egen inngangsdør. Døren rett frem er til Lilla enhet, og døren til høyre er inn til Gul enhet. Begge inngangsdørene er glassdører med en slags blondegardin hengende på innsiden som forhindrer innsyn. I kroken mellom dørene henger det antibakteriell gel i dispenser. Ved siden av hver dør er det en bryter for å åpne dørene.

Lilla boenhet

Går man innenfor døren til Lilla enhet, står man i en bred og lys gang som ender i en terrassedør ut til en hage. Den første døren man kommer til på høyre side står oftest åpen og fører inn til skyllerommet, som også har en dør i den andre enden av rommet inn til Gul enhet. Første dør på venstre hånd man kommer til, er et rentlager (tøy, sengetøy, bleier m.m.). Forbi rentlageret er det to stoler med et lite bord i mellom. Etter stolgruppen er det åpning til en kort gang inn til venstre som ender i en vinkel bak rentlageret. Her er det to beboerrom. Mellom disse rommene er det en huk inn hvor det er noen små oppbevaringsskap/bokser for personalets private eiendeler og en knaggrekke det kan henges klær på.

Går en forbi åpningen til den lille gangen ligger det tre beboerrom med bad på venstre side. På høyre side ligger det to beboerrom med bad. Ved siden av hvert beboerrom henger det et stort skilt med beboerens navn. Alle beboerskiltene har forskjellig symboltegning på skiltet. Beboerrommene har litt ulik størrelse og er innredet ut fra personlige preferanser. Noen av beboerne har flere private møbler, bilder og malerier, mens andre rom er mer sparsommelig innredet. I gangen før man når terrassedøren er det en liten krok hvor forflytningshjelpemidler ofte står plassert sammen med puter til utemøblene og lignende. Den vanligste veien å gå fra Lilla enhet til Gul enhet (og vice versa) for beboere og pleiere er gjennom skyllerommet.

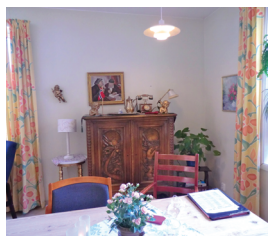
Lilla boenhet

Snarvei gjennom skyllerommet fra Lilla enhet (bildet til venstre) og inn i korridoren til Gul enhet (bildet til høyre)

Gul boenhet

Besøkende går inn den høyre døren utenfor avdelingen. Innenfor hoveddøren til Gul enhet har gangen en liten knekk, slik at man ikke kan se rett inn på avdelingen. I denne delen henger det fire små bilder på venstre side av døra, og på høyre side en oversikt over hvem som bor på enheten og på hvilket rom. Med ryggen til skyllerommet ser man i enden av gangen inn på noen stoler i stua. Mellom stua og skyllerommet ligger det seks arkitektonisk like beboerrom med hvert sitt bad; tre på hver side av gangen. Rett før inngangen til stua ligger enhetens kjøkken og kombinerte vaktrom.

Gul boenhet

Hagen

Plantegningene er ikke målbare, og overflatebehandlingen er ikke nødvendigvis i samsvar med de faktiske forhold. Avvik kan forekomme.

Avdelingens organisering, rutiner og rytme

Pleiepersonalet er fordelt slik at de er fire stykker på dagvakt, to på hver boenhet. På kveldsvakten er de tre, en på hver enhet og en som går i mellom. På natten er det en pleier som har hele avdelingen. Pleierne har ingen fast boenhet de arbeider på, men de har et helhetlig oppfølgingsansvar for et par pasienter hver (primærkontakt og sekundærkontakt). Inne på rommene til beboerne henger det informasjon på døra hvem av pleierne som har hovedansvaret (primær), og hvem som har ansvaret sekundært.

Dagvakten begynner 07.50 med rapport og planlegging av dagen inne på kjøkkenet til Gul boenhet. Så er det morgenstell. Frokosten begynner rundt 09.30. Etter hvert som beboerne har fått stelt seg, kommer de selv eller blir fulgt til spisebordet. Da får de som ønsker det en kopp kaffe, te eller ønsket kald drikke. Er noen veldig sultne, lager pleieren som følger beboeren en ferdig påsmurt brødskive. På Lilla enhet dekkes det på brød og pålegg som beboerne ordner selv, noen med litt assistanse, mens på Gul enhet settes det frem et stort fat med ferdigsmurte brødskiver. Ved feltarbeidets start ble det servert middag klokken 13.00. I september ble middagen gjort om til lunsjtid og middagen flyttet til 16.30. Personalet lager lunsjen inne på hver kjøkkenenhet, mens middagen kommer fra sykehjemmets kjøkken. En del av beboerne har en liten middags-/lunshvil rundt klokken 14.00. Etterpå serveres det kaffe. De som ikke hviler, får gjerne også kaffe etter lunsj. Tid for kveldsmat justeres litt ut fra hva og hvor mye matsservering det har vært tidligere på dagen, men vanligvis er det rundt 19.00-tiden. Nattevakten begynner klokken 22.00.

Skylleromsarbeid (eks. rengjøring av vaskefat, urinflaske, bekken, tømme søppel og ordne med skittentøyet) blir som regel utført av pleierne som er på Gul side fordi denne enheten har en beboer mindre. Selv om pleierne blir fordelt på hver sin gruppe, hender det ofte at de går litt om hverandre ut fra hva som skal gjøres, hvem som er på jobb og dagsformen til beboerne. Noen pleiere er flinke med å legge hår etter hårvask, og da har en pleier eksempelvis ordnet håret på alle kvinnene som har dusjet på begge enhetene. Et annet eksempel er hjelp til å få opp beboere som noen ganger ikke har så lyst til å stå opp. Berit på Lilla boenhet liker best å bli

stelt av mannlige pleiere, og Peder på Gul boenhet er glad i jenter. Så når en pleier ikke lykkes, hjelper det ofte at en annen med kjønnsmessige fordelers overtar så langt det er mulig, selv om vedkommende denne dagen er på den andre enheten. Dette gjenspeiles også når noen av beboerne på Lilla enhet vandrer til Gul enhet og setter seg der rundt måltidene. Da blir disse beboerne invitert til bordet, og en pleier kommer med/henter mat og medisiner fra Lilla side.

Utenom måltidene er det ulike aktivitetstilbud. På oppslagstavlen henger det oversikt over ukentlige faste aktiviteter som aktiviteten på sykehjemmet har, og så er det en oversikt over et månedlig program om ulike fellesaktiviteter som konserter og lignende ute i sykehjemmets kantine og fellesstue.

Med dette som bakteppe vil jeg her kort presentere beboerne før jeg beskriver situasjoner som viser hva som kan foregå mellom dem. Siden jeg ikke har samlet noen form for personalopplysninger om beboerne, vil presentasjonen her være ut fra slik jeg så og opplevde den enkelte. Noen beboere har jeg derfor mer informasjon om, ut fra hva de selv har fortalt eller som har kommet frem i kommunikasjonen i samhandling med andre beboere og/eller pleiere. Jeg har derfor valgt å gi en kort karakteristik av den enkelte, samt noen tilleggsopplysninger der hvor dette vil komme frem i det empiriske materialet.

Lilla boenhet - hvem som bor der og hvordan de samhandler

Turid er i 90-årene. Hun har verbalt språk og klarer å spise selv med assistanse. Hun hviler i sengen flere ganger i løpet dagen. Når hun er oppe i kortere perioder, sitter hun i rullestol. I perioder roper hun. Det er ofte: hjelp, hallo, kom, hei.

Solfrid er i 90-årene. Går uten hjelpemiddel. Har verbalt språk og klarer å spise selv med tilrettelegging. Om ettermiddagen/i vaktskiftet hender det at hun tar vesken sin og går ut terrassedøren og ut i hagen fordi hun skal hjem. Kommer som oftest tilbake etter en liten stund og synes det er greit å kunne overnatte her. Går av og til, gjerne sammen med Oddrun og/

eller Hulda, over på Gul boenhet og setter seg der. Liker å hjelpe til med eksempelvis å dekke bordet, brette kluter o.l. Har en lang yrkeskarriere som sykepleier.

Oddrun er i 80-årene. Går selv, men er noe ustø, så får ofte en arm å holde i når hun skal ut og gå. Har vanskeligheter med å uttrykke seg verbalt. Spiser selv med tilrettelegging og må ofte minnes på gjennom et måltid å spise. Hun blir med Solfrid noen ganger på tur til Gul enhet.

Ingrid er i slutten av 70-årene. Har verbalt språk. Kan spise selv med tilrettelegging og må mange ganger i løpet av et måltid minnes på å spise. Er engstelig for å gå, så hun får ofte hjelp av to pleiere ved forflytning. Det gjør at hun blir sittende der pleierne setter henne. Hun blir også fort engstelig hvis hun ikke opplever å ha synskontakt med andre. Er redd for å bli igjen alene hvis andre begynner å reise seg for å gå.

Thora er i slutten av 90-årene. Har verbalt språk, men har dårlig syn og hørsel. Går selv med rullator. Forflytter seg en del mellom rommet sitt, spiserrommet, stua – og til terrassen for å ta seg en røyk. Er ofte en tur innom Gul enhet. Dette skjer også ofte om natten. Noen ganger går hun og leter etter Anton Utvegen.

Hulda er i 80-årene. Hun har verbalt språk, men dårlig hørsel. Går selv og bruker rullator ved lengre forflytninger. Har en utpreget sans for humor. Hun er glad i å fortelle historier om ting hun har gjort og/eller opplevd til de andre. Sitter ofte på stua og blar i avisen om ettermiddagen.

Berit er i 80-årene. Går uten hjelpemiddel, men kan være noe ustø. Har vanskeligheter med å uttrykke seg verbalt, men har et sterkt og talende kroppsspråk. Ligger ofte til etter frokost. Spiser selv med tilrettelegging. Må noen ganger minnes på å spise. Tar seg noen ganger turer til Gul enhet.

Dette var damene som bodde på Lilla enhet under feltarbeidet. **Karianne** kom utpå vårparten etter at Thora døde på nyåret (se vedlegg 1). Hun var i 80-årene, verbal, mobil og likte å være i aktivitet.

Nedenfor vil jeg nå presentere noen situasjoner som gir et bilde av en vanlig dag i boenheten. Jeg har valgt å sette selve situasjonene som er hentet fra feltnotatene i kursiv. Feltnotatene er presentert slik de ble utformet, men av og til med noen skriftlige språklige justeringer for å gjøre teksten både mer leservennlig og mer anonymisert enkelte steder. Dette gjelder gjennom hele dette kapittelet. Videre blir det empiriske materialet satt sammen slik at det gir et innblikk i et døgn inne på avdelingene. Som tidligere nevnt er noen av situasjonene med for å belyse stemningene og hva som kunne foregå som bakteppe for fellesskapsfokuset. Derfor vil ikke alle situasjonene være gjenstand for analyse gjennom boken.

Et døgn på Lilla boenhet

Om morgenen, mellom morgenstellet og frokosten, blir beboerne som er ferdig stelt hjulpet inn på spiserommet. Det er ingen fast rekkefølge på hvem som innfinner seg på spiserommet først. Denne dagen som her skal beskrives, er det Turid og Solfrid som er oppe når jeg kommer.

Morgenstund

Det høres svakt snakk på flere rom jeg går forbi før jeg går inn på spiserommet. Der sitter Turid med ryggen til. Hun har vått hår og et pledd rundt seg og stolryggen. Jeg sier: God morgen. Hun sier morn og at hun fryser. Hun møter blikket mitt. Turid høres fortsatt forkjølet ut. Hun ser ut av vinduet og sier: Det regner i dag. (Det høljer ned.) Inne fra stua kommer Solfrid. Hun sier at hun prøver å finne noe for hun (Turid) fryser – og går bort til Turid. Hun spør (Turid) om hun er blitt bedre, Turid sier hun fortsatt fryser. Solfrid går ut på gangen og går mot terrassedøren. Der står det en stol og bord som har noe tøy liggende oppå seg. Hun løfter opp en mørkeblå, tykk strikkejakke. Hun snakker ut i luften: Hvem er denne sin? Står ikke noe, har ikke sett før, tar denne. Hun kommer tilbake og legger jakken i fanget til Turid. Solfrid klapper Turid på fanget fordi Turid igjen sier hun fryser. Solfrid tar den høyre hånden opp i håret til Turid og kjenner på det ved å dra fingrene gjennom og sier: Du er våt. Har du vasket håret? Turid sier: Nei ... det har jeg ikke. (Hun har dusjet og vasket håret, ser jeg.)

En pleier kommer med Oddrun, som smiler og sier god morgen. Oddrun får satt seg på den andre siden av bordet for Turid. Så kommer Ingrid og får hjelp til å sette seg ved ene enden av bordet. Samtidig har Thora kommet og satt seg på sin faste plass (den korte enden av bordet nærmest gangåpningen).

Det høres skritt og rullatorlyder på gangen. Det er Hulda som kommer i døråpningen og parkerer rullatoren på gangen. Jeg reiser meg for at hun skal få sitte, men hun sier hun kan sitte – og peker på den ledige stolen ved veggen på den andre siden av bordet. Hun går forbi Thora ved å ta hendene sine på hver side av Thoras skuldre. [...] Når Hulda har satt seg, smiler hun og tar tak i jakken hun har på seg og sier til de andre: Er den ikke fin? Solfrid nikker og sier at den er veldig fin. Hulda ler, og sier ja ikke sant. Hun har på seg en vaniljefarget bluse og en litt mørkere jakke i samme sjattering med noen paljetter oppe ved halsen og langs jakkeåpningen.

- Solfrid: Ja den jakka var veldig pen den.
 Pleier: Den der. Det er vel Hulda sin, men hun sier det ikke er hennes.
 Solfrid til Hulda: Det er ikke din jakke?
 Hulda: Mine klær er borte. Jeg har ikke ... det er ikke mine klær (holder armene på hver side av jakken).
 Pleier: Tenk å gå i klesskapet sitt og finne så mye fint tøy.
 Hulda: Det er ikke mine klær (smiler og rister på hodet).
 Solfrid: Er du sikker på det?
 Hulda: Det er bra det, ja jøsse navn (tar armene ut og smiler – og alle rundt bordet ser på henne og ler).
 Solfrid: Du kan ikke huske at du har hatt den før altså?
 Hulda: Alt er fremment, men ikke skoa (humrer).
 Solfrid: Ikke skoa (ler). Alle ler.

Frokost i spiserommet

Som regel er det en av pleierne som ordner frokost og setter seg ned ved bordet og hjelper til med det som måtte trenge, mens den andre fortsatt er i stell om noen enda ikke er stått opp og vil opp til frokost. Den andre kom også etter hvert og tok en kaffe ved frokostbordet. Frokosten kunne ofte vare rundt en time, og noen ganger en del lenger.

Solfrid og Hulda er ofte oppmerksomme mot Thora og passer på at hun får i seg mat ved måltidene.

Hulda begynner å humre-le, fordi hun ikke klarer å få bitt av kjøttpålegget som hun har på skiva. Solfrid ler til henne og sier hun bare må ta det ut av munnen. Da hun har fått ordnet brødiskiva si med å ta på syltetøy i stedet for,

spør hun Thora om hun er mett og om hun vil ha mer kaffe. Thora svarer nei og at hun har problemer med å høre og at hun blir så fort svimmel. Er blitt gammel nå.

Etter en liten stund bøyer Hulda seg mot Thora og spør om hun skal ha seg en røyk. Thora svarer ja og begynner å reise seg. Da har også Hulda reist seg. Jeg kommenterer at den var smart (Hulda har vist med armene og kroppen at hun vil at Thora skal reise seg for da blir det lettere for henne å komme ut fra bordet). Hulda lo og sa noe om at det er lov å bruke litt triks. De går omtrent parallelt ut av døra. Hulda tar tak i sin rullator og begynner å gå. Thora følger etter. Jeg reiser meg og går ut på gangen. Ser at Thora passerer rommet sitt og blir med Hulda videre inn i kroken hvor Hulda har rommet sitt. Jeg titter forsiktig inn før jeg trekker meg ut av synsfeltet og hører Hulda si: Du kan sitte her. Du kan få røyke her. Thora takker. Hulda sier noe om at hun ikke har røyk, og spør derfor Thora om hun har med seg røyk. Thora svarer ikke (tror ikke hun hørte) og sier noe om at det er best å lukke døra. Hører Thora kommer mot døra, og døra lukker seg igjen.

Ingrid sitter fortsatt igjen med mat på tallerkenen, og hun har nesten ikke spist. Sier hun ikke orker. Solfrid beveger seg litt på stolen og ser seg rundt bordet. Jeg spør Solfrid om hun vil gå fra bordet. Hun sier at hun godt kunne tenke seg det, men om hun kan gå nå selv om ikke alle er ferdig. Hun ser bort på Ingrid som fortsatt har mat på tallerkenen. Jeg sier at det er i orden å gå fra bordet nå, og Solfrid reiser seg og går ut i stua og setter seg i en stol nær tv-en. (Klokken er nå ca. 10.40.) Oddrun vil også gå inn på stua, og jeg hjelper henne opp og følger henne inn. Hun vil sitte i stolen ved siden av Solfrid. Jeg hjelper henne ned i stolen.

Mellom frokost og lunsj trekker beboerne ofte først inn i stua. Her hører de på musikk, ser tv, leser avisen og/eller småprater. Thora går ofte litt frem og tilbake mellom rommet sitt, spiserommet, stua og ute på terrassen. Hulda også. En del ganger kan flere av beboerne gå over på Gul enhet, Solfrid og Oddrun gjerne arm i arm og sitte i stua eller ute på verandaen der. Utover dette er det ofte at beboerne samler seg rundt spisebordet igjen for ulike hverdagsaktiviteter.

Formiddag rundt spisebordet

Klokken er 11.30: Solfrid, Ingrid og Oddrun sitter og bretter kluter og håndklær ved spisebordet. (Jeg setter meg ned på enden av bordet). Ingrid sier hun er litt usikker på om hun gjør det riktig, og Solfrid retter litt på henne og legger det hun har gjort i «sin» haug som hun har lagt midt på bordet. Solfrid spør om det er mer håndklær å brette, da de er ferdige med det som

har ligget på den ene siden. Jeg går rundt bordet og finner en tøysekk som er halvfull av kluter og håndklær. Jeg legger resten opp på bordet, og de tre damene begynner igjen å brette sammen. Solfrid sier at det er litt dårlig arbeidshøyde ved bordet. Så sier hun til Ingrid at hun bare skal brette to ganger og ikke fire (Ingrid bretter en klut i fire). Så sier Solfrid at det blåser ute, og at høsten har kommet. Så setter Solfrid seg litt tilbake i stolen, arbeidet er fullført, og hun begynner å si et dikt: «Høsten er kommet hør stormene gny» (så er det noe mer, sier hun, og gjentar denne setningen en gang til og sier det er noe med svalen). Oddrun sier ja, og de begge begynner på første setning igjen. Så fortsetter de begge sammen mens de ser hverandre i ansiktet rett over bordet: «Svalen tar avskjed – og svalorna flyr».

Lunsj og kaffe rundt spisebordet

Fra 13.15–14.15 er det mye liv og røre rundt bordet. Det er en veldig hyggelig stemning rundt bordet. Blant annet fortalte Hulda om arbeidet sitt [...]. Ingrid gjesper (holder hånden foran munnen). Jeg spør om de tror at gjesping er smittsomt. Det mener de alle fire bestemt (Hulda, Oddrun, Ingrid og Solfrid). En pleier kommer og sier at de som vil kan jo legge seg å hvile litt. [...] (Ingen vil.) Hun spør om hun skal sette på litt kaffe. Det ville være deilig, sier Solfrid. Jeg reiser meg og begynner å dekke på kaffekopper. Alle vil ha. Pleieren setter på kaffetrakteren.

Ca. kl. 13.40 begynte Turid å rope. Hun vil opp. Pleieren tar henne opp, og hun sitter på stua og spiser sammen med pleieren. Da hun er ferdig, vil hun legge seg igjen. Hun ble lagt ca. kl. 14.00 etter at pleieren har prøvd å få henne til å sitte litt oppe. Innimellom vår prat hørtes Turids stemme om at hun vil legge seg. De fire rundt bordet veksler blikk, Solfrid og Oddrun smiler litt, og Ingrid gjør en slags grimase (litt oppgitt smil) Ca. klokken 14.15 begynner Turid å rope igjen. Hun vil opp. Pleieren sier at hun akkurat har vært oppe, og at hun da ville legge seg igjen med en gang. Turid gir seg ikke, hun vil opp. Pleieren tar henne opp og sier hun kan komme og sitte sammen med oss andre og drikke kaffe. Turid sier hun er sulten. Pleieren sier at du har jo akkurat spist. Turid sier igjen at hun er sulten. Pleieren spør om hun vil ha en brødskive. Ja det vil hun. Pleieren går og ordner. Jeg setter frem litt Ballerina-kjeks som pleieren hadde tatt ut av skapet. Turid vil også ha, og hun vil ha kaffe. Så er det at hun har vondt i halsen, og at hun må ha skjjerf. Jeg sier jeg skal hente og finner til slutt et chiffonskjerf og knytter det rundt henne. Hun klager på at det er kaldt, og at kaffen er for varm. Hun sier at pleieren ikke er noe snill. Hun snakker kontinuerlig og henvendt til pleieren som sitter ved siden av henne. Turid rekker ut hånden, og pleieren tar den. Da er hånden til pleieren kald. Turid klager og klager. Ingrid ser bort på meg og de andre og rister svakt på hodet. Solfrid, Hulda og Ingrid sitter og følger med. Da Turid har flere ganger sagt at pleieren er slem fordi hun ikke får sitte der ute og peker på stua, spør Ingrid

om pleieren blir lei seg. Det svarer pleieren benektende på. Pleieren snakker med Turid om at det er hyggelig at hun sitter sammen med oss og ikke at hun skal sitte alene inne på stua. Nei, hun vil ikke sitte alene på stua, men vil sitte på stua. Pleieren sier noe om at det hadde vært hyggelig å sitte her og hygge seg med kaffen og prate med oss andre. Turid svarer at det er ingen som prater og fortsetter med at kaffen er for varm. Så vil hun ikke ha brødet, så vil hun ha mer kjeks. Pleieren sier at hun har kjeks på tallerkenen og at hun kan spise den først. Det kommer igjen at pleieren ikke er snill, og at det ikke er hyggelig ved bordet, og at ingen prater. Pleieren svarer noe om at det er hun (Turid) som snakker hele tiden, og da er det ikke mulig for de andre å komme til. Turid sier igjen at det ikke er hyggelig. (Damen veksler blick og fniser.) Turid fortsetter med at hun har vondt i halsen, og hun vil ha et nytt skjerf og forlanger at pleieren skal gå og finne. De andre rundt bordet begynner å fnise og le lavt. Turid sier at det ikke er hyggelig, og at de bare sitter og glor, det er ingen som prater. Pleieren sier noe om at det kan være for at det er hun (Turid) som prater hele tiden. Turid spør igjen om ikke pleieren kan ordne et nytt skjerf, og at pleieren ikke er snill. Så vil hun også ha en serviett, og pleieren gir henne en papirserviett. Hun sier surt nei, hun vil ha en sånn, og drar i skjerfet. Da har Oddrun fått nok (ser sint ut) og tar hånden først hardt i bordet og så lener hun seg frem mot kanten av bordet og retter hånden ut med en pekefinger og sier noe om at nå får det være slutt. Beskylde folk for ting som ikke er ... og tar og klapper pleieren på armen ... Turid svarer med at det er uhøflig å peke og sier til pleieren at dette vil hun ikke ha noe av. Pleieren sier noe om at Oddrun ikke peker uhøflig, men at vi andre begynner å bli lei av å høre på henne. At her sitter vi og hygger oss og du er ikke fornøyd med noe, at hun prater hele tiden slik at de andre ikke får snakket. [...] Oddrun svarer henvendt til Turid at det er det ja, dittane går ikke an og sitta slik. Så var det noe pleieren sa (som jeg ikke fikk med meg), men Turid spør hva er det du (pleier) ønsker da? Pleieren svarer noe med at hun ønsker at Turid ville sitte sammen med oss andre rundt bordet og hygge seg. At Turid hadde det fint og kunne kose seg med kaffen. Turid sier ja. Så drikker hun en slurk av kaffen, og sier den er god. Pleieren lener seg mot Turid og danderer skjerfet på plass, og Turid sier takk. (Turid har sittet og tatt av seg skjerfet og dratt i det slik at det ikke lenger tettet halsgropen hennes.) Det blir rolig rundt bordet.

Etter lunsj og kaffe er det noen som hviler på rommet sitt, mens andre sitter på stua. Her er det ofte stille lesing og småprat mellom beboerne. En vanlig ettermiddag kan fortone seg slik:

Ettermiddag på stua

Kveldsvakten er kommet. Pleieren begynner å ta opp de som har ligget på rommene og hvilt. Solfrid og Hulda sitter i stolene på den andre siden av stua hvor jeg fortsatt sitter. Turid roper fra rommet sitt: Kom og hjelp meg!

Oddrun kommer inn i stua og setter seg i en stol rett overfor Turid og Hulda. Ingrid spør om hun vil komme og sitte ved siden av henne (ved spisebordet i stua). Oddrun reiser seg og går og setter seg ved siden av Ingrid. Solfrid og Hulda snakker sammen, og Hulda forteller om huset oppe i Østerdalen som er et småbruk. De bestemmer seg for at de to skal reise dit en dag. Solfrid sier hun ikke har hatt noen sommerferie i år.

Middagen serveres som oftest på spiserommet, men noen ganger dekker pleierne på inne på stua. Etter middag er det ofte servering av kake, kjeks, frukt e.l. og drikke inne på stua. Ettermiddag og tidlig kveld er ofte stua fylt av beboere, pleiere og besøkende.

Kveld på stua

Etter at jeg har sittet en liten stund alene på stua og notert, hører jeg Solfrid, niesen og Thora komme inn fra terrassen. Jeg hører pårørende si til Solfrid ute på gangen om de skal gå inn på hybelen hennes. Solfrid svarer noe med at skal vi det (spørrende tone) – kanskje heller her inne på stua ... Hun spør Thora om hun vil være med, og hun kommer gående inn sammen med niesen og Thora. Niesen spør hvor hun vil sitte, og Solfrid ser seg litt rundt og spør om ikke det er greit å sitte der – og peker på sofaen. Thora blir plassert ved den korte enden av salongbordet i en dyp lenestol, og de andre to i sofaen. Niesen har funnet frem marvpasteikaker som de sitter og spiser sammen med Thora.

Ingrid, Oddrun og Berit har sittet bøyd fremover sammen med en pleier og snakket ved spisestuebordet. Hulda sitter i tv-hjørnet og leser Aftenposten. Pleieren går på kjøkkenet og begynner å ordne kveldsmaten. [...] Pleieren kommer med servise og dekker på spisestuebordet. Han får damene til å sette seg rundt bordet.

Etter at damene er ferdig med å spise, sier pleieren til Oddrun om hun er klar for å gå en tur (antakelig til toalettet). Oddrun svarer ja, og pleieren hjelper henne opp av stolen. Ingrid spør hvor de skal gå, og Oddrun svarer at de skal gå en tur, ikke langt. Så går de ut av stua. De andre sitter igjen, og det blir snakket om hvor fort det blir mørkt nå. Solfrid og Ingrid ser ut av vinduet mens de snakker om dette. (Jeg sitter i stolen ved pianoet og observerer.) Turid roper fra rommet. Solfrid snur seg mot gangen, og hun ser seg rundt. Da Turid roper en gang til, reiser hun seg opp og går inn til henne. Berit reiser seg også og går og stiller seg i døråpningen til Turid. Jeg går etter og holder meg et stykke bak, ved stuedøra. Jeg hører Solfrid snakke med Turid om at nå er nattlampen slått på, og at hun kan ligge og slappe av. Turid spør om hun (Solfrid) også skal legge seg og om hun skal ligge på rommet hennes. Solfrid sier at hun også skal legge seg litt senere, og at hun har en egen seng. Hun sier videre at det er kveld nå, så håper hun

at (Turid) får sove videre – og at de kommer og ser til henne igjen. Jeg går forbi rommet og ser at Solfrid står bøyd ned over sengen mot Turid og holder begge hendene på sengehesten. Så bretter hun dyna rundt Turid og legger et teppe på også og spør om hun ligger bra. Turid svarer ja og takker. Så går Solfrid ut av rommet, og Berit følger etter. Pleieren kommer og tar med seg Berit bortover gangen til rommet hennes. Solfrid går inn på stua og setter seg i stolen ved siden av (bord i mellom) Hulda. Begge sitter og leser avisen.

Natt

Når nattevakten kommer, har de fleste lagt seg, men en del er fortsatt våkne. Den vakten jeg deltok på senhøstes, ble beskrevet av nattevakten som en vanlig vakt. De fleste var rolige i sengene selv om ikke alle sov hele natten. Det var bare Thora og Leif på Gul side som gikk oppe flere ganger om natten.

Gul boenhet – hvem som bor der og hvordan de samhandler

Beboerne her er:

Leif er i 80-årene. Har verbalt språk og er glad i å snakke om det som opptar ham her og nå, hva som er rett eller galt, men også fra tidligere yrkesliv. Spiser selv med tilrettelegging. Går selv med rullator. Han glemmer ofte å bruke den og går da uten, men ustøtt. Han beveger seg ofte mellom stua og rommet sitt, hvor han holder på med ting han finner eller noe han leter etter, eller legger seg på senga i kortere perioder, før han er oppe og går igjen. Er oppe og går en del om natten.

Aslaug er i 80-årene. Trenger hjelp til forflytning med rullestol. Må ha tett oppfølging ved spisesituasjoner slik at hun får i seg maten. Hun snakker en del for seg selv, men også rettet mot andre. Ordene hun sier er ikke sammenhengende, og er ofte en strøm av «ordsalat». Sitter mye på stua og smiler og ler. Hun sitter også og plukker en del på klærne sine.

Maren er i 80-årene. Går selv, men noe ustø. Spiser selv med tilrettelegging. Har verbalt språk. Snakker en del med Leif når de sitter sammen

ved bordet. Ellers liker hun å fortelle for dem som vil høre om tidligere hendelser som opptar henne. Hun har nedsatt hørsel og syn. Er glad i å høre på musikk både i stua og inne på rommet sitt. Hvis det er noen som setter på musikk som hun ikke liker, går hun.

Gertrud er 80-årene. Forflyttes med rullator. Sitter ofte med lukkede øyne og småsover en del på dagen. Må ha hjelp til å spise ved måltidene. Snakker verbalt lite. Hun kommuniserer oftest med sakte hodenikking eller sakte hoderisting når hun blir spurt om noe hun må ta stilling til.

Sigurd er i 80-årene. Går med assistanse fordi han er veldig ustø i gangen. Han stopper ofte opp når han går. Har en kroppslig uro i perioder som gjør at han prøver å reise seg opp fra stolen han sitter i og prøver å gå selv. Har lite verbalt språk. Må ha hjelp til å spise ved måltidene.

Peder er i 80-årene. Går med egenlaget stokk og med støtte fra en pleier. Ligger ofte til etter frokost fordi han sjelden ønsker å stå opp så tidlig. Kan være vanskelig å motiveres til å stå opp. Har fast stol på stua slik at han har oversyn over både stue og gangen. Småsover en del på dag og ettermiddag. Tar lite kontakt med de andre beboerne, men sitter og følger med det som skjer både utenfor vinduene, på tv eller på dem som oppholder seg i hans synsradius.

Morgenstund på stua

De av beboerne som står opp tidlig, sitter i lenestolene på stua. De får servert kaffe, og er det noen som er veldig sultne, får de en brødkive mens de venter på frokosten. Etter hvert blir de beboerne som sitter i rullestol eller har vanskeligheter med å gå, satt til spisestuebordet når de var ferdig stelt. Beboerne sitter derfor spredd i både stue og spisestuedelen. Mye av samtalen kan foregå slik det kan gjøre når Leif begynner å snakke. For eksempel kan han ved frokostbordet si noe som han ser på og få ulik grad av adekvate svar.

Leif sier mens han sitter ved frokostbordet at det er blitt hjulskift hjemme på kjøkkenbordet nå – at de har slikt i et boligområde – det trodde han egentlig

ikke var lov (utenfor vinduet nede på fortauet står det et skilt som reklamerer for hjulskift). Så begynner han å snakke om bensinstasjoner – at nå er det umulig å få hjelp.

Maren kan ofte begynne en samtale videre med Leif når han forteller noe «ut i luften». Aslaug kan smile og si noen usammenhengende ord. De andre følger mer eller mindre med og er ofte stille når de sitter og spiser. Når måltidene er ferdige, forflytter eller forflyttes alle beboerne i lenestolene i stuedelen. Leif og Maren kan gå en tur på rommene sine for så å komme tilbake etter en kort eller lengre tid.

Formiddagsbesøk på rommet

Som tidligere nevnt skjer det ofte at beboere fra Lilla enhet tar seg en tur over på Gul enhet ved å gå gjennom skyllerommet. Berit og Maren har felles glede av musikk, og gjennom høsten skjedde det at de to satt inne på rommet til Maren og sang etter musikken som strømmet ut fra en kassettspiller. Noen ganger var det korte besøk, andre ganger kunne Berit være der over en time. Som regel var det god stemning, men det hendte også at de så ulikt på situasjonen. Et eksempel:

Så høres det sinte stemmer ute fra gangen. Jeg hører det er Maren og Berit (fra Lilla boenhet) som hadde sittet og sunget. Jeg reiser meg og går ut i gangen. Der står Maren i døråpningen og sier med sint stemme at hun (Berit) må gå når hun sier det. Berit står nå ca. en meter utenfor rommet og sier: Nei (bestemt stemme). Maren sier jo, det må hun. I det jeg nærmer meg, kommer institusjonssjefen gående. Hun spør hva det er for noe, og Maren sier at hun (Berit) vil ikke gå enda hun sier det. Hun sier videre at hun (Berit) har vært lenge inne der – flere timer. Berit svarer: Ja (med tonefall ja og så da?). Maren sier: Der ser du hun vil ikke gå. Hun (Berit) må forstå at hun ikke kan være her hele tiden – og at jeg vil hvile middag. Institusjonslederen bøyer seg mot Maren, tar hånden som Maren rekker frem og sier noe om at nå er Berit ute og at dette ordner seg. Maren sier igjen at hun blir ergerlig når ikke hun (Berit) har vett på å gå. Berit står og ser på og lager en «snøftelyd», snur seg og tar armene ut til siden bak ryggen og vrir håndflatene ut og inn (som for å si at Maren er håpløs kan det tolkes som) og går mot stua. Dette får Maren til å snakke høyere og ser på ryggen til Berit og sier at folk må oppføre seg og høre etter. Hun (Berit) må respektere at hun må ut av rommet. Institusjonslederen snakker rolig til Maren og sier at dette løste seg – og ga Maren aksept på at en kan bli litt sint når folk ikke vil høre etter.

Det er bare Leif og Maren som fysisk selv beveger seg mellom rommene og i gangen. De andre må ha hjelp av personalet til å gå eller å bli trillet i rullestol. Dette gjør at beboerne for det meste oppholder seg i stua sittende i lenestolene langs vindusveggen når de ikke er inne på rommene og hviler. I begynnelsen av feltarbeidet var det en beboer, Karen, som ropte mye og var urolig. Hun var derfor ofte inne på rommet sitt. I mars kom Oddveig, som også ble skjermet inne på rommet når hun ble verbalt urolig. Som regel var dørene til rommene åpne, hvis beboerne ikke skulle sove eller selv ønsket å ha døren lukket.

Spisestua

Spisestua var et samlingspunkt ved måltider og ettermiddagskaffen. Ellers fikk beboerne servert måltider og kaffe og kake/kjeks ved de små bordene mellom lenestolene. Beboerne hadde heller ikke her faste plasser, men ble ofte satt inntil bordet der det var enklest for dem å sitte i forhold til gåavstand og med rullestol. Dette gjorde at flere i praksis hadde mer eller mindre fast side av bordet. Det hendte gjennom hele feltperioden at beboere fra Lilla enhet spiste lunsj og middag sammen med Gul enhet.

Sammen på stua

Utenom måltidene sitter beboerne mest ved siden av hverandre i lenestolene i stua. Maren, som har litt nedsatt hørsel, liker å sitte i en av stolene ved salongbordet for å komme nær cd-spilleren og høre musikk når dette ble spilt. Det er ofte stille først på formiddagen. Når musikk spilles, kan Gertrud sitte med lukkede øyne, og fingrene tapper takten på stolens armlene. Det hender at tv-en slås på, særlig gjelder det på ettermiddagen. Ellers er det småprat mellom beboerne hvor de ser på hverandre og smiler, og det kan se ut som de snakker mer med tonefallet i stemmen enn ord. Innimellom sitter noen og småsover. Etter lunsj hviler de fleste på rommet, utenom en, som dupper av i en stol. En vanlig dag etter lunsjtider på stua kan eksempelvis forholde seg slik:

Så får Sigurd besøk av sønnen. De går først på rommet til Sigurd. Inne på stua sitter de andre i stolene og ser på tv. Turid sitter i rullestolen litt midt på gulvet

mens sykepleieren gir medisiner og prater med beboerne og innlemmer Turid i det som foregår. Jeg setter meg ved Peder. Han smiler og sier hei. Vi prater om Tanaelva og laksefiske. I bakgrunnen har TV 2-nyhetene begynt. Når det blir reklame (DNB – om å spare penger) sier Peder at det var dette de gjorde med laksen. De salta og røykte og sparte den. Flott fisk. Forteller så at han fisket ørret og røye, men det var laksen som var god sparing [...]

Mens vi sitter og prater kommer Sigurd og sønnen inn på stua. Sønnen tar og drar frem en spisebordstol (pinnestol) og setter frem for faren. Sigurd står midt på gulvet og ser bort mot de andre som sitter på rekke langs veggen og vinduet. Pleieren spør Sigurd om han vil komme og sitte i stolen mellom Leif og Aslaug, der han har sittet tidligere. Sigurd svarer ja og går stivt (og litt vuggende fremover) mot stolen. [...]

Leif sier at det er fint vær ute, og at det er varmt. Burde heller gå ut på verandaen og kjenne på sola. Jeg sier det høres godt ut, og lurar på om han også skal ut. Han ser på meg og tar tak i begge armlenene på stolen for å reise seg. Jeg sier det er hyggelig hvis han slår følge. Han lurar på om det er litt for varmt. Jeg foreslår at vi kan gå ut og kjenne på temperaturen. Jeg går først mot døra og passerer Maren som sitter og ser ned med hodet støttet av hånden etter at musikken endret seg. Da Leif går forbi, tar Maren hånden hans og holder sin arm litt opp som for å støtte Leif når han går rundt stolen hun sitter i. Hun sier: «så varm du er på hånden». Leif svarer jo takk. De slipper ikke hendene før Leif er forbi stolen.

Årstidene i avdelingen

Årstidene setter sitt preg på avdelingen på flere måter. I høstmånedene blir det brukt elektriske «stearinlys» som lyser opp på bordene rundt omkring. Terrassen og verandaen blir mindre og mindre brukt – etter hvert bare til å ta seg en røyk. Om vinteren blir beboerne som røyker fulgt opp en etasje til et røykerom. I høytidene pyntes det. I begynnelsen av desember kom julegardiner og ulike juledekorasjoner. Jo nærmere jul, desto mer julepynt ble tatt frem. I juleuken ble også dørene til beboerne pyntet med juledekorasjoner, juleserviset fra skjenkene ble hentet frem og juletreet pyntet. Desember var fylt av julemusikk og forskjellig julemat. Etter flere førjulsfester med både pårørende og personalet senket takten på aktiviteter og rutiner seg i juleuken.

I påsken ble det noe påskepynt og god mat på fest-serviset. Sen vår og sommer ble verandaen og terrassen tatt mer i bruk, og sommeren er tid for grilling, kaffe og is, eller vin og jordbær ute i felleshagen for dem som

vil. De av beboerne som var for slitne til å være ute sammen med andre avdelinger, fikk maten brakt til avdelingen, og beboerne ble samlet på verandaen for å være sammen ute.

Endringer blant beboerne

Med årstidene på en skjermet avdeling følger det også endringer og utskiftninger av både personalet og beboere. Ved juletider var det en del forkjølelsvirus som gjorde at flere var syke. Det førte til at både Thora og Leif ble sengeliggende og etter hvert døde.

På vårparten på Lilla enhet har Maren flyttet fra Gul enhet til Lilla enhet. Hun og Turid har byttet rom. Maren er veldig glad i musikk, og derfor spilles det i denne perioden mer musikk på stua enn tidligere. Oddrun har blitt dårligere i sin apraksi,⁹ og har oftere begynt å spise inne på spisebordet alene og sammen med en pleier. Thora er også død, og det har kommet enda en ny beboer på enheten, *Karianne*.

Karianne har kommet fordi mannen ble innlagt på sykehus. Hun er i fysisk god form og liker å være aktiv, så denne våren er hun en del ute og hjelper til med hagearbeidet. Noen ganger har hun kommet inn etter å ha arbeidet og sagt til de andre som sitter rundt spisebordet at nå er det deres tur til å holde hagen i orden. Da har det blitt stille rundt bordet, og i andre sammenhenger hvor hun har vært litt «barsk» mot de andre, har de heller ikke svart på tiltale. Dette endret seg etter hvert. Karianne fikk motstand av de andre på at hun ofte fremsto som «besserwisser», på samme måte som Turids opptreden rundt spisebordet tidligere.

På Gul enhet ble det større endringer på vårparten. Foruten at Leif døde i mars, flyttet Gertrud, Aslaug og Sigurd til andre avdelinger i løpet av våren, og Maren til Lilla enhet. I juni var det bare Peder igjen av beboerne fra feltarbeidets begynnelse foruten Turid, som hadde flyttet over fra Lilla enhet og byttet rom med Maren. Denne våren kom *Marianne*, en middelaldrende psykiatrisk pasient som ble lagt inn for et fire ukers korttidsopphold. Det samme ble *Kjell*, som hadde behov for

9 Apraksi er manglende evne til å utføre enkelthandlinger på tross av full førlighet og forståelse av hva som skal gjøres (Engedal & Haugen, 2018, s. 39).

utredning av demens. *Oddveig* kom fra et annet sykehjem i avvente av plass på en forsterket demensavdeling. *Vigdis* flyttet inn på fast plass i april.

Vigdis kommer gående i nattkjolen og setter seg i en stol i stua. Samtidig høres det lyder borte fra verandaen, og en pleier kommer gående inn i stua fra verandaen sammen med Marianne. De har vært ute og tatt en røyk. Vigdis reiser seg og kommer inn på kjøkkenet hvor jeg sitter og setter seg på stolen langs veggen, og sier noe om: Ikke liker – redd ... huff ... Hun sitter med hendene i fanget, og det ser ut som hun lytter til lydene fra stua.

Avdeling Utsikten

Demensavdelingen Utsikten, med Blå og Grønn boenhet, ligger i øverste etasje på sykehjemmet. Går man trappen, kommer man til en liten avsats hvor det er en stol og et bord, og det henger et maleri rett overfor trappeavsatsen. Til høyre er det en burgunder jærndør som fører til avdelingens yttergang og som fungerer som en liten entré. Innenfor døren er heisen til høyre, og tar hele tverrsiden av rommet. Veggene ellers er lyse, og på venstre langsiden av døren henger det et brodert bilde, samt en bilderamme med henvisning til håndhygiene. Det henger også desinfeksjonsdispenser i hjørnet ved selve inngangsvæggen. På gulvet i hjørnet står det en åpen søppelbøtte hvor det ligger blått skotrekk som det er ønskelig at besøkende bruker når været utenfor tilsier dette. Selve inngangsdøren er på venstre tverrvegg. Døren er av samme type som den første ytterdøren.

Grønn boenhet

Går man innenfor, trer man inn i nedre del av en lang gang. På venstre side ser en inn på stua til Grønn enhet. Oppholdsrommet er i en vinkel, da stua også har en innebygget vinterhage. Stuas venstre side har først et lite innhuk, en krok som er innredet med gamle ting, en erindringskrok. Etter erindringskroken står det en hvit fryseboks, så et piano og etter pianoet er det en dyp lenestol med en skammel og et lite bord ved siden av. Ved siden av lenestolen er det en glassvegg med en glassdør ut til en innebygd veranda som er innredet som en vinterhage.

KAPITTEL 4

Grønn boenhet

Korridoren

Korridoren sett fra Grønn boenhet

Korridoren sett fra Blå boenhet

Med stua til Grønn enhet bak ryggen står man i den ene enden av den lange korridoren. På venstre side ligger ni beboerrom etter hverandre og et rent-tøyskap og et skap med diverse utstyr for stell og pleie. Etter beboerrommene på venstre side er det en liten krok med en dør til en baktrapp og en liten matheis som kjøkkenet bruker. Foran denne kroken er det hengt opp en tykk gardin. Nedover hele venstre side er det noen små innhuk/utspring hvor små bord, kommoder og et par stoler er plassert inntil vegg. Nederst på venstre side er det et stort skap med en bokhylle full av bøker.

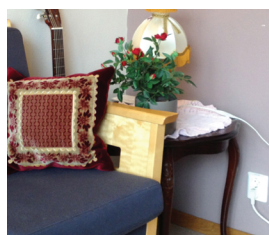
På høyre side i korridoren etter inngangsdøren ligger det to beboerrom. Etter disse rommene er det et skyllerom. Mellom beboerrommene og skyllerommet er det en oppslagstavle med informasjon til pårørende. Etter skyllerommet ligger et vaktrom med glassvegg ut mot korridoren.

På venstre side inne på vaktrommet er det en vask, så en lang pult med tre pc-er, hyller på vegg med permer og en skriver/printer og en skuffeseksjon under pulten. På høyre side er det en sittegruppe. Innenfor vaktrommet er det to rom, til venstre medisinrommet og til høyre avdelingslederens kontor. Utenfor vaktrommet står noen gamle skjenker. Etter vaktrommet ligger seks beboerrom. På hele høyre side er det gелender. Her finnes også oppheng med forskjellig brannutstyr.

Veggene på begge sidene av korridoren har ulike bilder, malerier, kobberbilder, broderte løpestrenger og åklær. På de små bordene og oppå bokhyllen er det forskjellige pyntegenstander. Midt i korridoren er det en brannndør som for det meste står åpen. Ved hver beboerdør henger det en liten bilderamme med beboerens navn og en pyntebord under navnet.

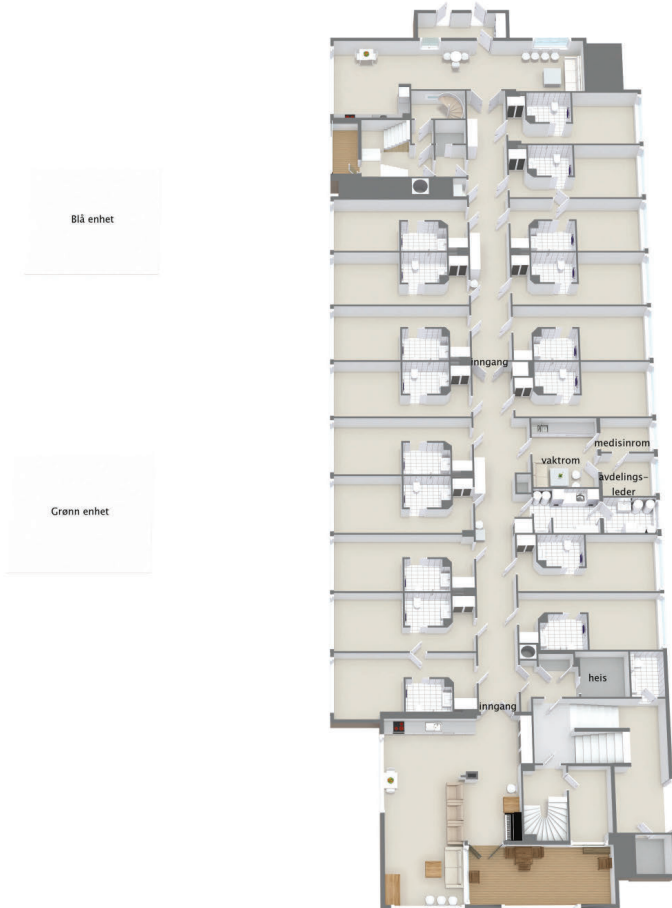
Blå boenhet

I motsatt ende av Grønn enhets stue ligger oppholdsrommet til Blå enhet. Dette rommet er langt og smalt med en ekstra vinkelkrok på venstre side. Rett frem i døråpningen er det forskjellige stoler som står på rekke og rad ved siden av hverandre. Det er et par broderte stoler med et lite avlastningsbord og en lenestol. Bak disse tre stolene er det en innebygd veranda. De samme lyse lett gjennomsiktige blomstrete gardinene som er på Grønn enhet, henger også her foran glassveggen og døren.

Blå boenhet

Utsikten¹⁰

Plantegningene er ikke målbare, og overflatebehandlingen er ikke nødvendigvis i samsvar med de faktiske forhold. Avvik kan forekomme.

¹⁰ Arkitekttegningen gjengir ikke møbleringen på Utsikten helt eksakt. Her mangler det spisebord i hver enhet. De har to bord, ikke ett. Begge sykehjemmene har flere stoler på stuene enn de som er inntegnet. Plantegningene er laget for å gi et visuelt bilde av avdelingenes arkitektoniske utforming.

Avdelingens organisering, rutiner og rytme

Antall pleiere på dagvakt er fem; to på hver side og en sykepleier/vernepleier som går imellom. På kveldsvakt er det tre; en på hver side og en som går imellom. På natt er det én pleier. Avdelingen praktiserer gruppesykepleie med primærgrupper på hver side. Det vil si at pleierne er inndelt i to faste grupper hvor de har et spesielt oppfølgingsansvar for en av boenhetene. Det hender en gang iblant at pleierne bytter primærgruppe og boenhet.

Dagvakten begynner 08.30. En pleier sitter som regel ved en av pc-ene og leser opp rapporten. Etterpå fordeles beboerne mellom pleierne og andre daglige arbeidsoppgaver mellom gruppene. Det stelles frem til frokost klokken 09.30. Som regel kan det allerede sitte en eller to beboere oppe i stuene som nattevakten har hjulpet å stelle. Etter hvert som beboerne stelles, settes de i stuedelen. De får gjerne et glass saft mens de venter på frokost. Når frokosten er klar, settes beboerne til bordene. Alle beboerne har faste plasser. Det henger en oversikt over hvem som sitter hvor på en tavle ved kjøkkendelen. Under feltarbeidet ble det gjort endringer på plasseringene seks ganger på blå enhet og fire ganger på grønn enhet. Bytting av plasser ble som oftest gjort ut fra at de som kunne smøre selv skulle sitte ved samme bord. Et par ganger ble det bytting fordi en beboer kunne irritere seg over en annen.

På Grønn enhet hadde Kathy, Kirsten, Thyra og Vesla faste plasser i stuedelen som de satte seg tilbake i etter frokost. Borghild ble trillet fra bordet og satt ved siden av stolrekken der de andre satt. På Blå enhet var det Louise som hadde en fast plass i stuedelen, mens de andre satte seg eller ble hjulpet ned i en av stolene på stua. På Blå enhet var det også en del vandring frem og tilbake i korridoren innimellom før de satte seg ned igjen. Mellom frokost og middag var det som regel en aktivitet som en av pleierne på hver enhet arrangerte. Det kunne være å bruke erindringskoffert (koffert med kjente gjenstander fra «gamle dager») og snakke om det som lå der, bowling, avislesing, ballongkasting m.m. Det var også faste fellestilbud på sykehjemmet. Konserter og felles aktiviteter ble som regel holdt i eldresenteret på sykehjemmet.

Lunsj ble servert i 13.00-tiden som pleierne hadde ansvar for å lage i stand. Noen av beboerne hadde en lunsj-/middagshvil etterpå. Det ble

servert kaffe i 14.00–15.00-tiden. Middagen ble servert rundt klokken 16.30, og kveldsmat i 19.00-tiden. Som regel ble kveldsmaten spist ved spisebordene, men det hendte på Blå enhet at beboerne fikk servert mat på stuedelen hvis de satt og så på tv. Ellers hendte det også ved alle døgnets måltider at en eller flere spiste på rommet når den enkelte var syk eller trengte ro.

I september ble det utført utvendig fasaderehabilitering på Blå enhets side. I perioder helt frem mot juletider var det en del boring og annen byggestøy i deres stue/kjøkken, og dette førte til at en del av beboerne vandret ned på stua til Grønn enhet og satte seg der for en liten stund. Noen ganger ble også formiddagsaktiviteter og ettermiddagskaffen felles for begge gruppene inne på Grønn stue. Det var avtale om at det ikke skulle bores under måltidene.

Grønn boenhet – hvem som bor der og hvordan de samhandler

Beboerne på Grønn enhet:

Kirsten er i 90-årene. Går selv med rullator. Har verbalt språk og spiser selv med tilrettelegging. Sitter mye på stua og har en fast stol hun sitter i. Liker å sitte og prate med Kathy og følge med på alt som foregår rundt henne. Blir fort oppgitt og lei alt bråket og snakket i stua. Viser ofte et tungsinn. Har egen nøkkel til rommet sitt som hun låser selv.

Kathy er i 80-årene. Går selv og spiser selv med tilrettelegging. Liker å snakke med andre og er interessert i å delta på alt av aktiviteter hun kan være med på. Sitter ofte sammen med Kirsten og gir uttrykk for at de er litt venninner.

Thyra er i 90-årene. Går selv og spiser selv med tilrettelegging. Sitter en del på stua, men går litt frem og tilbake mellom stua og rommet sitt. Liker å være en del inne på eget rom.

Vesla er i 80-årene. Går med rullator. Vandrer en del frem og tilbake i stua og inn på rommet sitt. Har noe verbalt språk. Trenger hjelp til å spise ved måltidene.

Borghild er i 70-årene. Sitter i rullestol. Har redusert verbalt språk og deltar lite i samhandlingen i boenheten. Må ha hjelp til å spise ved måltidene.

Oline er i 80-årene. Går selv. Beveger seg mellom stua og rommet sitt. Går noen ganger en liten tur opp til Blå enhet om ettermiddagen og kvelden.

Petra er i 90-årene. Går med rullator og assistanse. Svært nedsatt hørsel. Spør ofte og gjentakende om hva som skjer.

Ragna er i 80-årene. Sitter i rullestol. Har svært lite verbalt språk. Er mye inne på rommet sitt i løpet av dagen.

Dorothy er i 80-årene. Blir forflyttet i rullestol. Er stort sett på rommet sitt utenom spesielle anledninger hvor hun deltar.

Morgenstund før frokost

På Grønn enhet var det stille tidlig på morgenen. Petra eller Kirsten satt noen ganger oppe i lenestolen ved pianoet og leste i et ukeblad, men ofte var det ingen som satt i stua når dagvaktene begynte. Etter hvert som beboerne fikk stelt seg, kom de og satte seg i stua. Noen av beboerne, som Kirsten, Thyra og fra begynnelsen av september også Kathy, satt ofte og pratet sammen mens de ventet på frokost. Her er en situasjon fra da Kathy for ikke så mange dager siden hadde flyttet over fra Blå til Grønn enhet.

På stua er det ikke kommet noen ennå. Setter meg i stolen mellom pianoet og «vinter-/sommerhagen». I gangen ser jeg Kirsten komme ut av rommet. Hun trekker opp en lang snor (oransje?) med nøkkel på fra vesken. Så låser hun døra si. Snur seg og ser en pleier komme ut fra rommet vis a vis. Hun sier hun ikke vet hvor hun er. Pleieren svarer noe jeg ikke hører ordentlig, men det er noe med hvor sykehjemmet ligger. Pleieren følger henne inn på stua. Kirsten ser

meg ikke og går på skrå inn mot stuedelen. Pleieren snakker om området der de er, og at de er ved parken. Hun får med seg Kirsten bort til vinduene, både ved stuedelen og kjøkkendelen og ser ut og peker. Hun hjelper Kirsten med å sette seg i en av stolene som har ryggen mot der jeg sitter. Pleieren setter på musikk (en cd, «Florentinske netter» fra lirekassen) Så kommer Kathy inn i stua. Hun går og hilser på Kirsten og setter seg ved siden av Kirsten (innenfor mot stuevinduene). Jeg kan så vidt skimte henne gjennom ruta som er mellom stua og «sommerhagen». En annen pleier kommer inn på kjøkkenet. Hun spør om de vil ha litt saft. De svarer ja, og hun rekker dem et glass rød saft hver. Så går hun ut av stua. Da kommer Thyra inn og går mot Kirsten og Kathy, hilser (tar Kathy i hånden) og setter seg på den andre siden av Kirsten. Alle tre sitter nå med ryggen til meg. Klokkeren er 08.45.

Kathy sier: Jeg er splitter ny her. Har flyttet inn i nytt rom.

Thyra: Du blir kjent med folk her.

Kathy: Lurer på hvorfor jeg er her ...

Thyra: Ja, hvorfor er jeg her?

Kathy: Var dere oppe sent i går? (noe mumling) Det har kommet en borrelyd fra gangen og kjøleskapet durer. Jeg lener meg litt fremover for å høre bedre.

Kathy: Gleder meg til å bli kjent med alle.

Thyra: Ja, det må du ... det blir du nok. ... det er veldig hyggelig her, må vi si (snur hodet enda mer til siden, mot Kirsten).

Kirsten: (nikker enig) Hyggelig alle ... prøver i hvert fall. Vi er gode venner.

Kathy: Er det bare damer her?

Kirsten: Er det noen menn på andre siden? Snur seg mot Thyra.

Thyra: Tror det ... sett noen gående nede i trappa ...

Kathy: Det var feiring av bursdag her i går. Det kan være at det var menn som kom da.

Thyra: Det kan være sant.

[...]

Kathy: Vi er vel så høyt oppe som ... Det første jeg så her er at det er mange kirkespir her ... Har prøvd å telle ... men finner ikke ut av det ...

Thyra: Det er mye å se på her.

Kathy: Og har noen å prate med.

Kirsten: Er det åtte stykker vi er ... (teller pådekkingen på spisebordene)

Thyra: Tror du finner deg til rette ...

Kathy: Hatt gymnastikk her.

Thyra: Vi hadde kanskje det.

Kirsten: Husker ikke.

Kathy: I dag husker jeg det, tilfeldigvis. Ikke alltid.

Kirsten: Hvilken dag er det i dag?

- Kirsten: 13. september. (Alle tre ser på kalenderen som henger foran dem på veggen.)
- Kirsten: Huff.
- Kathy: Allerede sent ... husker ikke.
- Thyra: Det går så bra så ... En ting enige om – hyggelig her.
- Kirsten: Alt å si.
- Thyra: Det er bare hyggelig alt ... Klokken er fem på åtte, så nå må de vel snart komme (det henger en stor klokke ved kjøkkenet som hun ser mot). Det er vel ni vi spiser.
- Kirsten: Vet ikke, men det blir nok snart.
- Thyra: Mye pent å se på.
- Kirsten: Venner og på talefot alle sammen. Ingen ser stygt på hverandre.
- Kathy: Det er pent her.
- Kirsten: Enig.
- Thyra: Enig også – liker meg godt her. De damene som er her er hyggelig.
- Kirsten: Har du ikke saft her? (ser mot Thyra)
- Thyra: Nei, men det gjør ikke noe.
- Kirsten: Ta bare et glass fra bordet.

En pleier kommer inn i stua og setter seg ved siden av Kathy og sier hun skal ta et blodtrykk. Hun kommenterer den fine genseren (fiolett) hun har på seg. Kathy takker for det. Så sier pleieren til Kirsten: Så hyggelig at du har fått selskap.

Kathy: Ja, vi prater og har blitt venner vi.

[...]

Emma (hører til på Blå enhet) har kommet og gått fra Grønn enhet – og nå har hun kommet tilbake igjen. Hun sier det bråker så fælt. Pleieren er enig. Hun sier til Emma at hun kan sette seg litt, så skal hun følge henne ned på den andre siden om litt, fordi det snart er frokost. Hun ordner de siste tingene på bordet og tar Emma i hendene og følger henne ut samtidig som hun forklarer at de ordner på fasaden utenfor den andre stua.

[...]

En pleier kommer inn med Vesla og setter henne i stolen ved siden av Thyra. Så kommer en annen med Borghild som sitter i rullestol. Hun blir plassert ved siden av Vesla. Klokken er 09.05.

Thyra: Du er kommet deg opp du også (henvender seg til Vesla).

Det blir stille en liten stund. Alle ser fremover.

[...]

Kirsten: Nå er det mange her.

Thyra: Det er vel ikke det.

Kirsten: Det sitter noen her.

Thyra: Å, gjør det det.

En pleier kommer og deler ut saft til resten av dem som sitter på stua.

Thyra: Den er iskald.

[...]

Etter en liten pause sier Thyra: Så pent vær i dag ... lurer på om vi kommer ut i dag.

Kirsten: Godt spørsmål ... jeg vil hjem.

Thyra: Det er ett svar på det ... De spør ikke oss ... (pause)

Thyra: Det må jeg si – jeg har oppdaget at det er hyggeligere her enn det jeg trodde.

Kirsten: Er enig.

(Pause)

Kathy og Kirsten har vendt hodene mot kjøkkensiden og pleieren. Thyra og Vesla ser rett frem mot veggen/spisebordet/vinduet, mens Borghild også snur seg og følger med pleieren. Pleieren sier til damene som sitter der at det er bare å danse for den som vil. Hun henvender seg til Thyra og sier: Du har jo dansa mye før du Thyra, Foxtrot og slikt.? Thyra: Ja, har vel det.

Thyra sier videre til Kirsten at hun vil vi skal finne plassen (rundt frokostbordet), vet ikke hvor hun (Kathy) skal sitte. Pleieren hører dette og sier at de må vente litt til hun har fått dekket på pålegg og slikt.

Thyra sier til Kirsten: Jeg er ikke flink til dette – å finne plass på bordet. Thyra ser på klokken som henger på siden for henne; ti på halv ti ... Synes jeg har vært oppe så lenge ... våken så tidlig for tiden.

Kort pause. Nå er det Evert Taube som synger.

Emma har kommet og gått fra Grønn enhet – og nå har hun kommet tilbake igjen. Hun sier det bråker så fælt. Pleieren er enig. Hun sier til Emma at hun kan sette seg litt, så skal hun følge henne ned på den andre siden om litt, fordi det snart er frokost. Hun ordner de siste tingene på bordet og tar Emma i hendene og følger henne ut samtidig som hun forklarer at de ordner på fasaden utenfor den andre stua.

(Pause)

Kathy spør om dette er et sykehjem.

Kirsten: Ja hun satt mye før her, men nå sikkert funnet seg til rette der borte ... Jeg er sulten jeg.

Thyra: Skal smake godt.

Kirsten: Å så sulten.

Thyra: Ventet så lenge i dag.

Kirsten: Antagelig vært tidlig oppe i dag.

Kathy: Er så trøtt.

Kirsten: Jeg også.

Kathy: Har vært mye av det i det siste.

Kirsten: Kan ikke si jeg er søvnløs heller.

Pause – bare musikken høres i stua. Pleieren går bort til stuedelen og henter noe fra bordet. Kathy følger med henne med øynene. Pleieren går tilbake til

kjøkkensiden: Er dere sultne? JA, kommer det i kor fra flere av damene. Kathy: Det skal smake godt.

09.30: En pleier kommer med Petra og plasserer henne på venstre side av det lille spisebordet. Den andre pleieren sier til Petra at hun var så fin og rød i dag.

Kirsten har reist seg fra stolen og sier at det er hennes plass. Pleier 2 sier at det er blitt byttet plasser. Kirsten: Det likte jeg ikke.

Thyra: Du får protestere.

Kirsten til pleieren: Hvorfor har vi byttet plass? Pleide å sitte der før. Pleieren svarer at nå er det kommet flere her, så da må vi endre.

Kirsten: Reiser hjem, altså. Hun setter seg tilbake i stolen.

Pleieren: Forandring fryder.

Oline kommer og setter seg i stuedelen. Sykepleieren kommer også med et blodtrykksapparat og sier hun skal måle blodtrykket. Oline: Å ikke verre.?

To pleiere står og prater sammen på kjøkkenet. Kirsten og Thyra sitter og prater sammen. Så henvender Kirsten seg til sykepleieren som sitter i sofaen og måler blodtrykk: Dette skjønner hun ikke. Oline svarer at det er da plasser ved bordet lenger bort ...

Kirsten: Jeg snakka ikke til deg! (så mumler hun noe)

Thyra: Jeg skjønner ikke ...

Kirsten: Jeg vil ikke – jeg skal ha plassen min! Jeg reiser hjem. En pleier svarer noe om at det må hun ikke. Oline sier noe om at hun (Kirsten) ikke er klok. Kirsten svarer at det har aldri hun (Oline) vært. Pleieren sier noe jeg ikke hører, og Kirsten svarer: Helt i orden. Så sier pleieren noe om at man må ta hensyn til flere på en gang.

Borghild blir kjørt i rullestolen bort til venstre side innerst ved det store bordet. Vesla har reist seg med rullatoren. Hun ser mot Borghild og sier at hun ikke skal sitte der. Pleieren sier at du har byttet plass. Du (Vesla) skal sitte der – og peker på venstre side av det lille spisebordet.

Vesla: Det skjønner jeg ikke.

Det blir i det hele en litt «amper stemning» hvor flere snakker i munnen på hverandre – og Kirsten som flere ganger sier at jeg snakka ikke til deg.

Ved frokostbordet

09.45: Frokost. Kathy spør om hun skal helle melk i glasset eller i koppen. Kirsten og Thyra svarer: I koppen. Pleieren ved det store spisebordet forteller at Borghild er 81 år i dag. De andre rundt bordet sier: Gratulerer. Pleieren sier at derfor blir det kake i dag. Kathy sier: Å så fint.

På det største spisebordet har de pålegg og brød og smører selv. Det blir sendt rundt forskjellige ting i mellom damene som sitter der. Kathy sier at vi

må hjelpe hverandre her. Kirsten har sittet for det meste og stirret ut av vinduet eller sett rett frem, og har ikke vært deltagende rundt bordet. Hun er stille. [...]

Thyra og Kathy småprater mens de sender pålegg og brød mellom seg. Så kommer pleieren med medisiner. Det blir litt småprat, men Kirsten sier ingen ting, ser bare rett frem for seg fortsatt. Hun tar medisinerne hun får, men ser ikke opp på pleieren [...]

Vesla sitter sammensunken i ryggen og ser fremfor seg – ser ut til at hun følger med hva som skjer på det andre bordet. Hun hoster (våt og litt surklete hoste).

På stua

Etter frokost setter beboerne seg på sine faste plasser. Thyra og Oline pleier å gå litt til og fra stua og rommene sine. Ofte er det stille med litt småprat av Kirsten og Kathy. Grønn stue har også aktiviteter som på blå enhet. I perioder på høsten da det var mye støy fra fasadearbeidet, var det felles aktivitet for hele avdelingen på Grønn stue. Ellers hendte det at beboerne på Blå enhet vandret ned på Grønn enhet.

Vesla hoster og harker. Oline våkner opp og sier uff! og ser sint ut. En pleier spør om Vesla vil ha noe å drikke, og får dette. Jorunn (fra blå enhet) kommer igjen og klager. (Har tidligere vært og klaget på noen av beboerne.) Pleieren sier at dette er et sykehjem, og alle som er her skal få være her, og at hvis hun har noe å klage på får hun gå og snakke med de som sitter på kontoret. Jorunn spør hvor kontoret er, og pleieren svarer at det ligger midt oppe i gangen, og peker oppover i korridoren. Jorunn går ut av stua. Så kommer både Solrun og Marie gående med hver sin rullator inn på stua. Kathy og Kirsten ser bort mot dem, og ser at pleieren sier noe om at hvis de snur og går opp over igjen, blir det mat der for dem. Så kommer Jorunn inn og står sammen med Marie og Solrun. Kathy og Kirsten kommenterer noe om at nå kommer de hit igjen. At de ikke kan være hos seg selv. De er så urolige. Så høres stemmen til Jorunn som sier: Det er simpelt gjort! Hun kommer gående og stiller seg midt på gulvet ved siden av der Ragna sitter, støtter begge hendene på stokken og puster tungt. Så ser hun på meg og løfter den venstre hånden og beveger pekefingeren med tegnet, kom hit. Så sier hun at hun må snakke med meg, for at dette går ikke an. Kirsten stønner (oppgitt).

[...]

To pleiere holdt på å rydde på kjøkkenet etter lunsjen. Kirsten og Kathy satt og fulgte med. Det var stille blant beboerne mens pleierne snakket seg i mellom om fordeling av arbeid. Noen skulle på toalettet og andre også legges på senga for å hvile. Da pleierne går ut med Ragna og Borghild, blir det stille. Så lener Kathy seg mot Kirsten og sier litt lavt: Hvor er det blitt av hun som sitter der (peker på det store bordet) sammen med oss? Kirsten sier: Hvem da? Kathy:

Hun som noen ganger ikke er så blid, litt sur. Kirsten: Nei, det kan jeg ikke huske. Kathy sier at hun husker ikke navnet hennes, men hun har ikke vært her på en stund. (Tror det er Thyra hun mener.)

Vesla, som har sittet ved spisebordet, snur seg og stolen ut mot stua og får tak i rullatoren sin. Hun begynner å reise seg sakte opp. Kathy spør Kirsten om hun kan reise seg å gå uten at de andre er her (mener pleierne). Kirsten svarer at det tror hun at hun kan, hun har gjort det før. Vesla går sakte over til stuestolen sin.

Ettermiddag på stua

Det er ingen pleiere på stua. Noen av beboerne sitter ved spisebordene, andre sitter i stolene sine og ser mot spisebordet.

Vesla begynner å reise seg fra stolen – setter seg og reiser seg og setter seg igjen. Så henvender hun seg til Thyra som sitter ved siden av henne.

Vesla: Husker du at jeg spurte deg om noe?

Thyra: Hva var det du spurte om? Både hun og Kirsten, som sitter bortenfor, snur seg mot dem.

Vesla: Om å låne tjue kroner.

Thyra: Det skal du få når jeg reiser meg opp. Hun snur hodet igjen mot Kirsten.

Oline sier fra stolen sin: Kan jeg få tjue kroner også ...

Thyra: Tror ikke du trenger det.

Kirsten: Jeg tror jeg blir gæærn av det maset her.

Vesla spør Thyra igjen om å få låne tjue kroner.

Thyra: Du skal få når jeg skal gå på rommet mitt.

Kirsten: Ikke gi henne penger.

Thyra: Hun har spurt meg mange ganger.

Kirsten: Hun har da familie selv. Hva skal a bruke penger til her?

Thyra: Jeg vet ikke.

Vesla reiser seg og går igjen rundt i stua. Sier at nå går hun.

Oline: Hu sier fra at a går (ut i luften).

Petra: Hva skjer nå da?

Oline: Ingenting.

Kirsten: Du ser vel det.

Oline: Går det an å være så dum.

Kirsten: Ja, det går det.

Thyra: Hu kan ikke for det ... Det er et middel for det ... Er overalt.

Oline: Så fantastisk (i en spydig/sarkastisk tone).

Thyra reiser seg og sier: Fantastisk får du være selv. Så går hun ut av stua (ser sur ut).

Kirsten: Du er ikke bedre enn oss. Hvis a tror hun er en finere dame enn oss, så tar hun feil (tror dette var ment til Thyra egentlig).

Petra, som fortsatt sitter ved spisebordet, sier flere ganger: Hva skjer nå a?

Kirsten (stønner oppgitt): Himalaya!

Blå boenhet – hvem som bor der og hvordan de samhandler

De som bor på blå enhet:

Jorunn er i 80-årene. Går selv med stokk. Etter et fall hvor hun brakk lårhalsen, satt hun en periode i rullestol. Vandrer en del og er i perioder urolig og vil gjerne ringe datteren sin. Blir fort irritert og «kjefter» en del på både beboere og personalet. Spiser selv med tilrettelegging.

Jenny er i 80-årene. Går med rullator. Sitter en del på rommet sitt og hører på radio, når hun ikke deltar på stua. Har verbalt språk. Spiser selv med tilrettelegging.

Emma er i 80-årene. Går selv, men er noe ustø og får derfor ofte hjelp til å forflytte seg når personalet er i nærheten. Har fast stol i stuedelen hvor hun kan se nedover korridoren. Liker å høre på musikk og har en kassettspiller på et lite bord ved siden av seg. Er en del oppe om natten fordi det er noen som sier at hun skal stå opp selv om hun ikke har lyst, sier hun. Spiser selv med tilrettelegging.

Solrun er i 80-årene. Går med rullator. Går mye frem og tilbake i korridoren. Sitter sjelden lenge ned av gangen. Sier selv hun går fordi hun gjør gymnastikk for å holde seg i form. Plukker med seg ting hun finner på sin vei som hun har på rullatoren. Har verbalt språk. Spiser selv med tilrettelegging.

Marie er i 90-årene. Går med assistanse. Snakker mye, men det blir som oftest «ordsalat». Blir ofte litt trist og gråter. Tror ofte at Oskar er mannen hennes.

Rolf er i 70-årene. Sitter i rullestol og har svært lite verbalt språk. Sover en del i rullestolen på dagtid. Må ha hjelp til å spise ved måltidene. Har ofte besøk av sin kone og hund. Liker å kose med hunden på fanget.

Gunnar er i 70-årene. Går selv, men noe ustø innimellom. Vandrer mye og er ofte på vei for å levere dokumenter eller sjekke at leveringer av dokumenter er kommet osv. Gir uttrykk for å være litt utrygg i en del situasjoner. Har forskjellige navn og beskrivelser på noen av de andre damene i boenheten. Spiser selv med tilrettelegging. I dårligere perioder spiser han inne på rommet sitt sammen med en pleier til å hjelpe seg.

Oskar er i 80-årene. Beveger seg selv, men er noe ustø. Vandrer noe i korridoren, ellers sitter han mye og småsover på stuedelen. Har lite verbalt språk, men smiler mye og humrer. Spiser stort sett selv med tilrettelegging.

Morgenstund

Etter hvert som beboerne får stelt seg, blir de fulgt opp i stua. De første blir satt i stolene som er plassert slik at de kan se nedover korridoren. I feltarbeidsperioden var det ofte Emma som var oppe først, gjerne stelt av nattevakten. Etter hvert kom også Solrun, og gjennom hele høsten satt de ofte ved siden av hverandre og snakket sammen.

Emma sitter i «sin» vanlige stol en morgen og sitter og snakker lavt til seg selv mens hun ser nedover korridoren. Så kommer Solrun gående med sin rullator. Begge hilser den andre, og Solrun setter seg ned ved siden av Emma slik at hun også har utsikt nedover korridoren. Emma fortsetter å se ut i korridoren, og jeg kan høre hun teller ulike tall. Solrun spør hva hun teller. Emma sier: Lurer på hvor mange lamper det er i taket som lyser nedover der – at det ikke er så lett å telle. Solrun lener seg litt fremover mot åpningen, og begge begynner å telle. Etter en liten stund blir de enige om at det er omtrent 16 lamper ... muligens litt mer, men at de begge er enige om at det i hvert fall er 16 stykker. Så sier Emma

noe om at der går det en med blå frakk. Solrun bekrefter dette – og de snakker sammen om hva denne med blå frakk gjør. De snakker om at denne personen går ut og inn av et rom – og de lurer på hva som foregår. Så kommer det en til i noe hvitt – og der kommer det en i bare underbuksa. Begge damene fniser litt og så sier de at dette ikke er lurte. Solrun sier noe om at det blir kaldt å gå barbeint, og Emma sier noe om at da kan man falle. Begge sitter så stille og har blikkene festet til gangen. Så sier Solrun: Der gikk den inn døra igjen. «Ja», sier Emma.

Det spilles ofte musikk fra cd-spillere som står ved siden av stolen til Emma. Etter hvert som de andre beboerne kommer til, blir de ofte sittende og nynne med eller gjøre små bevegelser med fingrene eller med føttene. Andre ganger er det ganske stille, og andre dager er det mye gåing i korridoren mens de venter på frokosten og forteller hverandre at de er sultne. Noen dager gir de uttrykk for at det er lenge å vente:

Klokken er 09.30, og ingen har enda kommet for å ordne frokost eller gitt noen kaffe. Flere begynner nå å si til hverandre at de er sultne. De sitter samlet oppe i stuedelen.

En pleier kommer inn og henter en mattralle og triller den nedover til Grønn enhet, da en annen pleier kommer inn og går mot kjøkkendelen. Solrun sier: Nå skjer det noe ... (et lys blir tent på over kjøleskapet). Alle som sitter på stua har hodene vendt mot kjøkkendelen og lydene som kommer derfra (unntatt Oskar, som sover, puster jevnt og dypt). Gunnar sier noe om at nå blir det en endring.

Ved spisebordet

Som tidligere beskrevet har enheten to spisebord på kjøkkendelen. I begynnelsen av feltarbeidet var tremannsbordet det bordet som smurte mat selv. Etter hvert ble det femmannsbordet som smurte selv mens de andre fikk påsmurt. Måltidene kunne vare fra 15 minutter til over 30 minutter etter beboernes dagsform og hvilke pleiere som hadde ansvar for måltidene. Det var ofte mer «liv og røre» rundt det store bordet når spesielt en mannlig pleier var til stede. Et eksempel:

Jeg gikk til Blå enhet. Der hørtes det mye latter fra kjøkkendelen av stua da jeg nærmet meg. En pleier satt og fortalte en oppdiktet historie om alle rundt spisebordet, og pleieren forklarte meg da jeg kom inn at de nå hadde laget et band. Pleieren sier videre at Solrun er sangeren. Hun sier at hun kan bare en sang og det er – og synger: Å – Maria jeg vil hjem til deg – og det er det eneste jeg kan, sier hun og alle ler. Gunnar skal spille gitar, Jorunn trommer og Jenny piano, forteller pleieren. Det blir mye tull og latter rundt bordet.

Sammen på stua

Etter frokost går beboerne selv eller blir fulgt opp i stuedelen av oppholdsrommet. Her blir noen sittende utover dagen, mens andre går opp og ned i korridoren. Når kjøkkenet er ryddet og alle er stelt, er det ofte en pleier som setter i gang en aktivitet en stund (fra 15–30 minutter) med beboerne før lunsjtid. Det kan være erindringskoffert, ballspill, høytlesing, m.m.

Jeg spurte om Marie ville gå bort og sette seg i stua. Hun svarer: Ja, kanskje det er no'. Solrun kommenterer noe henvendt mot Marie og meg, og Marie ser på meg og sukker og rister på hodet. Jeg hjelper Marie, og vi går lenger opp i stuedelen. Der sitter Oskar. Når vi er nær, smiler hun og sier: «Der er jo guttemannen» og så smiler hun og kneiser med hodet. Jeg spør om hun vil sitte ved siden av, og det vil hun. Da hun har satt seg, sier hun hei til Oskar, som ser mot tv-en. Marie tar han på armen og han snur seg mot henne. «Hva», sier han. Marie sier at hun bare sa hei. Oskar snur seg mot tv-en igjen. Marie smiler og ser fornøyd ut.

Ettermiddag

Ettermiddagen tilbringes i stuedelen. Etter lunsj blir de som skal hvile litt hjulpet inn på rommene, mens andre setter seg i en stol. Det blir servert kaffe og kake/kjeks/frukt etter hvert som når beboerne er ferdig med å hvile. Ofte er det rolig på stua med lesing fra avis eller lignende av en pleier, eller så sitter de og småprater, hører på musikk og etter hvert ser på tv. Om vinteren ble tv-en en «peis» ved at det viste bål med flammer som knitret. Noen ganger ble kveldsmaten servert i stuedelen hvis mange satt og fulgte med på tv.

Før middag hadde Jorunn brettet et teppe utover den stolen hun sitter i mest. Ved siden av, på et lite bord mellom denne stolen og en annen, har hun brettet pent sammen tre tepper, som hun sier er hennes (det er sykehjemmets), og at de skal ligge slik fordi det er hennes plass. Så da hun sitter der mellom middag og kveldsmaten, og Gunnar kommer og tar på teppene, får han klar beskjed om at dette ikke er hans, og hun retter en pekefinger mot han. Gunnar prøver igjen, og Jorunn sier nei, du får ikke røre. Gunnar svarer henne noe, og begynner å vandre igjen. (Gunnar kaller henne for hekse.)

Kveldsmaten serveres ved stolene pasientene sitter i. Emma og Oskar sitter og følger med på håndballkamp på tv. Rolf sitter i stuekroken og spiser selv. Gunnar får til slutt i seg to halve stykker brød. Han reiser seg litt opp og går og kommer og setter seg igjen.

Ellers var ettermiddag og kveld som i perioder på dagtid preget av flere av beboernes vandring i korridoren.

Korridoren

Jorunn går mye frem og tilbake i gangen i dag. Ved lunsjtider høres det krangel på gangen. Det er Jorunn og Solrun. Jorunn er oppgitt, sier hun, (sur/sint) fordi Solrun klager på at hun har på seg morgenkåpen utenpå de andre klærne (Solrun har påpekt at det passer seg ikke å gå ute med morgenkåpe blant folk). Jorunn sier hun fryser, og at hun må få ha på seg kåpen som er hennes. Hun dunker staven i gulvet. Hun vil på rommet sitt, og jeg tilbyr meg å følge henne inn. Jeg hjelper henne ned i stolen. Hun sier hun ikke skjønner hvorfor Solrun er sint på henne, fordi det er jo hennes kåpe. Sier videre at hun ønsker at datteren skal komme, for hun er så snill. Så klager hun over at ryggen har vært så vond i dag. Vi prater litt om datteren og familien. Hun roer seg og ønsker å hvile litt.

[...]

Ute på gangen var det flere som var ute og gikk. Pleierne hadde begynt å hjelpe noen til sengs. Jorunn, Marie, Oskar, Solrun og Gunnar vandret frem og tilbake i gangen. Etter en liten stund la jeg merke til at Solrun hadde flere røde stearinlys på rullatoren sin. Jeg kommenterte dette, og hun smilte og lo og spurte om jeg ikke syntes de var fine. Hun sa hun hadde funnet dem nede her (hun nikker sidelengs mot Grønn enhet) og tok dem med seg. Jorunn kom og sa at de ikke var hennes (Solruns), og var oppgitt at hun bare kunne gå å ta noe som ikke var hennes. Solrun sa noe om at dette hadde hun ikke noe med, at disse hadde hun funnet – og begynte å gå videre mot stua på Blå enhet. Mens denne samtalen foregikk, hadde alle de andre samlet seg rundt Solrun, Jorunn og meg.

[...]

Klokken 20.15. Ute i gangen var det flere som gikk og vandret. Nede ved Grønn enhet stod Gunnar og holdt i stuedøren som var halvt lukket. Inne på stua, på andre siden av døren, stod Kirsten (beboer på Grønn enhet) med rullator og ba Gunnar la døren være i fred. At den skulle stå åpen. Det ble en krangel og beskyldninger om å hisse seg opp. Gunnar sa til Kirsten at hun skulle la være å bruke høy stemme, og Kirsten svarte noe om at det gjorde hun ikke, at hun bare ba han la døren være. Det ble en amper stemning innen jeg kom bort til stuedøren på Grønn side og tilbød Gunnar at vi kunne gå videre opp på Blå side. Jeg så at det bare var Kirsten som var der inne. Hun forklarte meg at man ikke skulle lukke døren før om natten. Hun sa noe som fikk Gunnar til å hisse seg opp – noe med at han ikke hørte til her på stua, men vi snudde og gikk. Da sa Gunnar noe om at det var harde tak, men det ble ikke fysisk slåssing. Tilbake på Blå stue satte han seg ned i en stol, og Solrun, Marie og Jorunn som hadde vandret i korridoren, kom også etter.

Korridoren om natten

Om natten sitter vanligvis nattevakten i «Emmas» stol slik at hun har oversikt nedover hele korridoren, og fordi i feltarbeidsperioden var det beboerne på denne enheten som var mest oppe og gikk om natten, og som stod tidlig opp. På nattevakten jeg observerte var det stille frem til klokken 01.00. Etter dette var Emma ofte oppe. Etter hvert kom også Jorunn, og fra ca. 05.00 sto også Jenny, Gunnar og Oskar opp.

Årstidene i avdelingen

Sykehjemmet har en sansehage ute på en stor terrasse i en av de nederste etasjene. Pleiere tok med seg en eller flere beboere dit noen ganger på formiddagen i løpet av våren, sommeren og høsten. I samme tidsperiode ble det arrangert ulike utflukter til kjente severdigheter/museer som noen få av beboerne deltok på. Vinterhagen på Grønn enhet ble brukt av noen av beboerne til å sitte og «sole seg» ved at vinduene ble åpnet helt opp når det var vær til det tidlig høst og sen vår (eks. bildet i begynnelsen av kapittel 4).

Ellers ble årstidene markert med elektriske lys om høsten, lilla duker og adventsstaker i desember, og i juleuken ble det pyntet med rødt. En av pleierne på Grønn enhet hadde sydd julegardiner som ble hengt opp. Blomsterpottene ble også skiftet til røde eller med julemotiver. Adventstjerner ble hengt i vinduene. Påsken var pyntet med gule farger og påskeegg. Under høytidene og beboernes bursdagsfeiringer hvor det ble servert kake, lagde begge enhetene langbord.

Endringer av beboere

På Grønn enhet har det ikke vært endringer siden Kathy flyttet over fra Blå enhet rett etter feltarbeidets begynnelse. På Blå enhet flyttet Rolf til et annet sykehjem i april og *Eline* flyttet inn.

(April) Er i avdelingen 09.20. Går til Blå enhet. Der sitter det blant annet en ny kvinnelig pasient, Eline. Får vite av en pleier at Rolf har flyttet til et annet sykehjem. Eline sitter sammen med Emma, Jorunn og Solrun, men sier ingen ting. Marie sitter ved enden av det største kjøkkenbordet og spiser frokost. Hun skal til frisøren – og siden hun bruker lang tid på å spise har hun fått starte før, forteller pleieren meg.

Etter at Eline har kommet, er det gjort om på bordplasseringen igjen. Marie sitter i dag på feil plass, det er Eline sin plass, men det går bra, sier pleieren – fordi Jenny skal spise frokost på rommet i dag. De andre setter seg til bords. Solrun prøver å snakke med den nye, Eline, men hun svarer ikke tilbake. Hun sier ingen ting. Solrun tilbyr henne forskjellig pålegg, og etter hvert tar Eline syltetøy. Hun sier lavt at hun liker syltetøy. Hun smører brødiskiva selv. Det småsnakkes rundt bordet [...]

(Mai) Det er stille rundt det store bordet. Av og til kommer det noen enkle kommentarer. Jorunn og Eline sitter rett overfor hverandre. Jorunn sier tre ganger i løpet av frokosten at Eline sparker henne på bena. Eline svarer at det gjør hun ikke, og lurar på om Jorunn har fått så lange ben. (Registrerer at Eline har begynt å snakke og er blitt «husvarm» fra første gang jeg traff henne.) Eline sier også høyt til de andre at hun synes det er litt frekt å bare ta bort brødfatet når hun ikke var ferdig (hun har tre brødiskiver med syltetøy på tallerkenen).

Oppsummering

Dette kapittelet har gitt en beskrivelse av de to avdelingene og de fire boenhetene. Hensikten med å trekke inn situasjoner fra feltnotatene har vært å kunne gi et lite innblikk i hverdagen til beboerne og deres samhandling som bidro til at eget forskningsfokus endret seg.

Empirien beskriver ulike gruppedynamikker både innenfor begge boenhetene på den enkelte avdeling og mellom de skjermede avdelingene. Hver av de fire enhetene skapte slik sett ulike bofellesskap. Forskjellene er preget av både hvem som bor der og deres samhandling, arkitektoniske forhold og avdelingens organisering. Disse tre faktorene så ut til å påvirke hverandre gjensidig og skapte en indre dynamikk i den enkelte enhets hverdag.

De forskjellige samhandlingsmønstrene som trådte frem gjennom feltarbeidet, åpnet for en forståelse av at den enkelte enhets dynamikk skapte en oppførsel som gjensidig forsterket hverandre. Videre kom også beboernes holdninger og normer frem, som kan sies å være en påvirkningsfaktor inn i boenhetens gruppedynamikk. Dette kom til uttrykk ikke bare som verbale utsagn, men også som kroppslig kommunikasjon.

Med denne empirien som bakteppe, vil jeg i neste kapittel trekke frem fenomenologiske innsikter som er den teoretiske forståelsesrammen inn i analysen om i hvilken forstand det kan være mulig å snakke ulike fellesskap blant beboere inne på en skjermet avdeling.